

РОЗДІЛ 11. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 339.5.025.72:341.96(045)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.4.29>

ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ INCOTERMS 2020 В ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ДОГОВОРАХ

Барановська В.М.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільно-правових дисциплін
та міжнародного права
Навчально-наукового інституту права
ім. Князя Володимира Великого*

Барановська В.М. Практика застосування INCOTERMS 2020 в зовнішньоекономічних договорах.

Вказується, для України, де зовнішньоекономічна діяльність є важливим елементом економіки, ці проблеми стають ще більш актуальними. Брак чіткого розуміння правил INCOTERMS 2020, помилки у їх застосуванні створюють додаткові проблеми для українських підприємств, що в результаті призводить до судових спорів та фінансових втрат. Серед основних проблем виділено: складність у виборі оптимальних умов постачання, які б відповідали специфіці товару, маршруту перевезення та типу транспорту; юридичні колізії між положеннями Incoterms і національним законодавством країн; а також випадки неправильної інтерпретації або використання термінів у договорах.

Практика застосування INCOTERMS 2020 в зовнішньоекономічних договорах є важливим інструментом регулювання взаємовідносин між сторонами міжнародної торгівлі. Завдяки стандартизації умов передачі ризиків, витрат та відповідальності, ці правила значно спрощують процес укладання договорів, забезпечуючи прозорість та ефективність їх виконання.

У сучасній системі міжнародної торгівлі INCOTERMS 2020 є основним механізмом у запобіганні конфліктів між контрагентами та допомагають забезпечити юридичну визначеність у зовнішньоекономічних контрактах. Однак недосконале розуміння специфіки цих правил, а також помилки у їх застосуванні можуть стати джерелом фінансових втрат і правових суперечок.

Особливо актуальним є вивчення практики використання INCOTERMS 2020 в Україні, де питання правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності залишається недостатньо унормованим. Українські підприємства часто стикаються з проблемами у виборі оптимальних умов постачання, їхньою адаптацією до національного законодавства, а також у забезпеченні виконання контрактних зобов'язань відповідно до міжнародних стандартів.

У роботі проаналізовано ключові аспекти INCOTERMS 2020, особливості їх використання у зовнішньоекономічних договорах, а також основні проблеми, які виникають у цій сфері. Розгляд судової практики та надання рекомендацій для усунення труднощів у застосуванні правил INCOTERMS дозволять покращити ефективність їх використання в зовнішньоекономічній діяльності українських підприємств, підвищивши їхню конкурентоспроможність на міжнародних ринках.

Ключові слова: Incoterms 2020, зовнішньоекономічні договори, міжнародна торгівля, розподіл ризиків, витрати, митні процедури, національне законодавство, транспортні умови.

Baranovska V.M. The practice of applying INCOTERMS 2020 in foreign trade contracts.

It is indicated that for Ukraine, where foreign economic activity is an important element of the economy, these problems become even more relevant. The lack of a clear understanding of the INCOTERMS 2020 rules, errors in their application create additional problems for Ukrainian enterprises, which ultimately leads to litigation and financial losses. Among the main problems are highlighted: the

difficulty in choosing the optimal terms of delivery that would correspond to the specifics of the goods, the transportation route and the type of transport; legal conflicts between the provisions of Incoterms and the national legislation of countries; as well as cases of incorrect interpretation or use of terms in contracts

The practice of applying INCOTERMS 2020 in foreign trade contracts is an important tool for regulating relations between parties to international trade. By standardising the terms of risk, cost and liability transfer, these rules greatly simplify the process of concluding contracts, ensuring transparency and efficiency of their implementation.

In today's international trade system, INCOTERMS 2020 is the main mechanism for preventing conflicts between counterparties and helps to ensure legal certainty in foreign trade contracts. However, an imperfect understanding of the specifics of these rules, as well as mistakes in their application, can be a source of financial losses and legal disputes.

It is particularly relevant to study the practice of using INCOTERMS 2020 in Ukraine, where the legal regulation of foreign economic activity remains insufficiently regulated. Ukrainian enterprises often face problems in choosing the optimal terms of supply, adapting them to national legislation, and ensuring that contractual obligations are fulfilled in accordance with international standards.

This article analyses the key aspects of INCOTERMS 2020, the specifics of their use in foreign economic contracts, and the main problems that arise in this area. A review of the court practice and recommendations for eliminating difficulties in applying the INCOTERMS rules will improve the efficiency of their use in the foreign economic activity of Ukrainian enterprises, increasing their competitiveness in international markets.

Key words: Incoterms 2020, foreign economic contracts, international trade, risk allocation, costs, customs procedures, national legislation, transport conditions.

Постановка проблеми. Попри універсальність і практичність правил Incoterms 2020, їхнє застосування на практиці супроводжується низкою проблем.

Серед основних проблем можна виділити: складність у виборі оптимальних умов постачання, які б відповідали специфіці товару, маршруту перевезення та типу транспорту; юридичні колізії між положеннями Incoterms і національним законодавством країн; а також випадки неправильної інтерпретації або використання термінів у договорах.

Для України, де зовнішньоекономічна діяльність є важливим елементом економіки, ці проблеми стають ще більш актуальними. Брак чіткого розуміння правил INCOTERMS 2020, помилки у їх застосуванні створюють додаткові проблеми для українських підприємств, що в результаті призводить до судових спорів та фінансових втрат.

Стан опрацювання проблематики можна оцінити як задовільний. Базові аспекти правил широко досліджені як на міжнародному, так і на національному рівнях. Наявна література охоплює аналіз структурних змін правил, особливості їх застосування в різних галузях торгівлі та адаптацію до національного законодавства.

Мета полягає у аналізі теоретичних та практичних аспектів застосування INCOTERMS 2020 у зовнішньоекономічних договорах, виявленні типових проблем і помилок, пов'язаних із їх використанням.

Виклад основного матеріалу. Міжнародна торгівля є невід'ємною складовою світової економіки, яка забезпечує обмін товарами, технологіями та капіталом між країнами. У цьому контексті особливого значення набувають будь-які чітко регламентовані умови зовнішньоекономічних договорів, які визначають права, обов'язки, витрати та ризики сторін. Одним із основних інструментів, що регулюють ці аспекти, є правила INCOTERMS 2020, розроблені Міжнародною торговою палатою.

INCOTERMS 2020 визначають стандартизовані умови постачання товарів, що охоплюють ключові аспекти міжнародної торгівлі, такі як розподіл витрат, відповідальності за ризики та обов'язків щодо оформлення документів.

Отже, як вже було зазначено, INCOTERMS 2020 представляють собою міжнародно визнані стандарти, які регулюють розподіл відповідальності, витрат і ризиків між продавцем і покупцем у зовнішньоекономічних договорах купівлі-продажу.

Їхня структура складається з 11 правил, які поділяються на дві основні категорії. Перша охоплює універсальні умови, які застосовуються до всіх видів транспорту, включаючи мультимо-

дальні перевезення (EXW, FCA, CPT, CIP, DAP, DPU, DDP). Друга категорія стосується термінів для морського та внутрішнього водного транспорту (FAS, FOB, CFR, CIF), що регулюють специфічні питання, пов'язані з використанням портів завантаження та розвантаження [1].

Кожна з цих категорій містить правила, які визначають обов'язки сторін залежно від місця доставки товару.

Група Е передбачає мінімальні зобов'язання для продавця. Умови цієї групи застосовуються, коли продавець зобов'язується лише надати товар у розпорядження покупця на своїй території (склад, завод або інше місце). Покупець несе всі витрати та ризики, пов'язані з транспортуванням, митними формальностями, страхуванням і доставкою товару. EXW часто використовується для внутрішньої торгівлі або в тих випадках, коли покупець має можливість самостійно організувати логістику.

Група F передбачає, що продавець відповідає за доставку товару до місця, визначеного покупцем, але без оплати основного перевезення. Умови цієї групи включають такі деталі (Таблиця 1).

Таблиця 1

Назва	Суть	Зона відповідальності
FCA	Free Carrier	Продавець доставляє товар перевізнику або іншій особі в узгодженому місці. Відповідальність переходить у момент передачі товару перевізнику.
FAS	Free Alongside Ship	Продавець відповідає за доставку товару до пристані біля корабля. Покупець організовує завантаження.
FOB	Free On Board	Продавець відповідає за завантаження товару на борт судна в порту завантаження. Ризики переходять після завантаження.

Група F є популярною в для такої категорії договорів, де покупець хоче мати контроль над основним транспортуванням, а продавець забезпечує попередню логістику.

Група C передбачає, що продавець оплачує основне перевезення до пункту призначення, але ризики переходять до покупця на більш ранньому етапі. Умови цієї групи визначають такий порядок (Таблиця 2).

Таблиця 2

Назва	Суть	Зона відповідальності
CFR	Cost and Freight	Продавець несе витрати за транспортування до порту призначення, але ризики переходять у порту завантаження.
CIF	Cost, Insurance and Freight	Схоже на CFR, але включає страхування вантажу на мінімальному рівні (Institute Cargo Clauses (C)).
CPT	Carriage Paid To	Продавець оплачує транспортування до зазначеного пункту, але ризики переходять після передачі товару перевізнику.
CIP	Carriage and Insurance Paid To	Схоже на CPT, але включає страхування вантажу з більш широким покриттям (Institute Cargo Clauses (A)).

Група С є зручною для покупців, які хочуть передати організацію основного транспортування продавцю, зберігаючи при цьому контроль над ризиками після певного моменту.

Група D покладає максимальні зобов'язання на продавця. Він відповідає за доставку товару до зазначеного пункту призначення, при цьому витрати і ризики залишаються на продавцеві до моменту передачі товару покупцеві. Значення умов цієї групи включає (Таблиця 3).

Таблиця 3

Назва	Суть терміна	Зона відповідальності
DAP	Delivered at Place	Продавець доставляє товар до місця, вказаного покупцем, але без розвантаження. Ризики залишаються на продавцеві до моменту доставки.
DPU	Delivered at Place Unloaded	Схоже на DAP, але продавець також відповідає за розвантаження товару.
DDP	Delivered Duty Paid	Продавець відповідає за доставку товару до місця призначення, включаючи всі митні формальності, податки та збори.

Група D є оптимальною для покупця, оскільки зобов'язання продавця охоплюють майже весь процес логістики. Ці умови популярні в ситуаціях, коли покупець бажає отримати товар з мінімальними власними зусиллями щодо транспортування та митних процедур.

Однією з ключових особливостей INCOTERMS 2020 є зміна структури деяких термінів. Зокрема, умова DPU (Delivered at Place Unloaded) замінила DAT (Delivered at Terminal), що дозволяє зазначати будь-яке місце доставки, а не лише термінал. Також було оновлено вимоги до страхування: термін CIF передбачає ширше страхове покриття (Institute Cargo Clauses (A)) порівняно з CIF, який зберігає покриття на рівні Institute Cargo Clauses (C).

Важливим аспектом правил є точний розподіл витрат і ризиків. Наприклад, у випадку EXW ризики переходять до покупця, як тільки товар стає доступним на території продавця, тоді як у FOB або інших морських термінах ризики переходять до покупця після завантаження товару на судно. Цей розподіл забезпечує чіткість у відносинах між сторонами та знижує ймовірність непорозумінь.

До 3 серпня 2012 року законодавство України зобов'язувало застосовувати правила INCOTERMS у договорах постачання між суб'єктами господарювання. Відповідно до старої редакції пункту 4 статті 265 Господарського кодексу України, умови таких договорів мали відповідати Міжнародним правилам тлумачення термінів «Інкотермс» [3]. Після внесення змін у 2012 році ця вимога була скасована. Нова редакція зазначає, що сторони мають право використовувати міжнародні звичаї та правила, але це не є обов'язковим. Відтепер суб'єкти господарювання можуть самостійно визначати умови постачання за взаємною згодою.

Щодо митного декларування, Порядок заповнення митних декларацій, затверджений Наказом Міністерства фінансів України №651, вимагає вказувати умови постачання відповідно до Класифікатора умов постачання. Хоча Класифікатор враховує редакції INCOTERMS 2000, 2010 і 2020, на INCOTERMS він прямо не посилається. У разі використання інших умов постачання в договорі декларант повинен зазначити найбільш наближені до них умови у митній декларації.

Таким чином, застосування правил INCOTERMS є необов'язковим навіть для митних цілей, залишаючи сторонам свободу у виборі умов постачання.

На практиці часто трапляється, що сторони включають до договору поставки посилання на правила INCOTERMS, але не уточнюють, яка саме редакція цих правил має застосовуватися. Згідно з офіційним тлумаченням до INCOTERMS 2020, у разі відсутності конкретного посилання на редакцію, застосовується остання чинна редакція на момент укладення договору.

Таким чином, договори, укладені після 1 січня 2020 року, що містять посилання на INCOTERMS без зазначення редакції, автоматично підпадають під регулювання INCOTERMS 2020.

Умови поставки INCOTERMS були створені Міжнародною Торговельною Палатою для уніфікації правил у міжнародній торгівлі. Проте ні українське законодавство, ні самі правила

INCOTERMS не обмежують їх використання у внутрішній торгівлі. Навпаки, принцип свободи договору, закріплений у п. 3 ч. 1 ст. 3 Цивільного кодексу України, дозволяє сторонам передбачати в договорах будь-які умови, що не суперечать закону [4].

Часто компанії використовують типові договори, розроблені міжнародними галузевими торговими асоціаціями, такими як Міжнародна Асоціація Торгівлі Зерном та Кормами (GAFTA) або Федерація Асоціацій Торгівлі Олійними Культурами, Насінням і Жирами (FOSFA). Ці асоціації пропонують широкий вибір типових договорів, які адаптовані до різних товарів та умов поставки, і підпорядковуються англійському праву. Наприклад, типовий договір Gafta №48 прямо включає застосування INCOTERMS [2].

Проте якщо сторони у договорі передбачають одночасне застосування Gafta № 48 та INCOTERMS 2020, виникає конфлікт. За англійським правом, індивідуально узгоджені умови договору мають перевагу над типовими положеннями. Оскільки сторони явно домовились про застосування INCOTERMS 2020, ці положення вважаються індивідуально узгодженими і переважають над типовими умовами Gafta № 48, які виключають INCOTERMS. Таким чином, угода сторін про застосування INCOTERMS 2020 матиме юридичну силу.

Оптимізація використання правил є важливим завданням для забезпечення ефективності договірних відносин та запобігання спорів.

Одним із ключових аспектів є необхідність чіткого зазначення редакції правил у тексті договору. Наприклад, формулювання «FOB, Incoterms 2020» дозволяє уникнути плутанини та правових суперечок, оскільки попередні редакції правил мають суттєві відмінності у трактуванні умов постачання. Проте, як вже і було зазначено раніше, у випадку, коли редакція правил не вказується, клоза у контракті автоматично відноситься до найновішої версії. Міжнародна Торгівельна Палата пропонує таку варіацію: «[Умова постачання *Інкотермс*] [*назва місця*], Incoterms [*рік видання*]». У результаті виходить, наприклад, FOB Одеса, Incoterms 2020.

Також важливим фактором є врахування специфіки товару, транспортування та митних формальностей під час вибору відповідних умов. Для об'ємних або швидкопсувних товарів, таких як фрукти чи медичні засоби, доцільним є використання умов, що передбачають контроль над доставкою до кінцевого пункту призначення, як DAP чи DPU. Умови групи C, наприклад CIF або CIP, є більш відповідними для товарів, які перевозяться морем або комбінованими маршрутами, тоді як умови DDP можуть бути оптимальними в разі складних митних процедур, оскільки вони передбачають виконання продавцем усіх митних формальностей.

Висновки. Отже, правила INCOTERMS є важливим інструментом для регулювання витрат, ризиків і відповідальності у зовнішньоекономічних договорах. Чітке зазначення редакції правил у контрактах дозволяє уникнути правових колізій, а обґрунтований вибір умов постачання – врахувати специфіку товару та митних процедур.

Особливу увагу слід приділяти відповідності умов INCOTERMS вимогам національного законодавства. Хоча в Україні використання цих правил є необов'язковим, вони залишаються основою для багатьох зовнішньоекономічних контрактів. Правила також активно використовуються для митного декларування, що підвищує їхню практичну значущість.

Правила залишаються універсальним і ефективним інструментом регулювання зовнішньоекономічних договорів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Інкотермс 2020. Правила МТП з використання термінів внутрішньої та міжнародної торгівлі. 2019. 392 с. URL: https://vtrade.ua/berries.com/storage/app/public/Incoterms_2020.pdf.
2. Contract No. 48. URL: https://www.gafta.com/write/MediaUploads/Contracts/2022/48_2022.pdf.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. (Редакція від 19.04.2012). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/ed20120419#o1706>.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.